

Täysistunto

Keskiviikko 27.9.2023 klo 13.59—18.14

7. Euroopan turvallisuus- ja yhteistyöjärjestön Suomen valtuuskunnan kertomus Etyjin parlamentaarisen yleiskokouksen toiminnasta vuonna 2022

Kertomus K 13/2023 vp

Valiokunnan mietintö UaVM 3/2023 vp

Ainoa käsittely

Ensimmäinen varapuhemies Paula Risikko: Ainoaan käsittelyyn esitellään päiväjärjestyksen 7. asia. Käsittelyn pohjana on ulkoasiainvaliokunnan mietintö UaVM 3/2023 vp. Nyt päätetään kannanotosta kertomuksen johdosta. — Siellä on ensimmäisenä puheenjohtaja Kiljunen.

Keskustelu

16.18 **Kimmo Kiljunen sd** (esittelypuheenvuoro): Arvoisa puhemies! Nyt tästä tulee yksinpuhelu kohta, ja tämä on vähän huolestuttava ilmiö. [Vilhelm Junnilan välihuuto] Mutta kun valiokunnan puheenjohtajana joutuu nyt esittelemään nämä eri mietinnöt, niin tässä sitä nyt ollaan. Meillä oli Euroopan neuvosto tuossa äsken, ja huolimatta siitä, että edustaja Kokko oli vähän sitä mieltä, että Euroopan neuvostollakin on haasteensa ja vaikeuksia on, niin sen uskaltaa sanoa, kun tässä nyt tulee vielä Ety-järjestön vuosikertomus, eli Euroopan turvallisuus- ja yhteistyöjärjestön parlamentaarisen yleiskokouksen vuosikertomus, niin tässä on kyllä nyt valtava ero kahdessa järjestössä.

Euroopan neuvosto aidosti on saanut roolia, jopa kasvattanut turvallisuuspoliittista roolia, jota sillä aikaisemmin ei ole ollut. Se järjestö on siis ihmisoikeusjärjestö. Euroopan turvallisuus- ja yhteistyöjärjestö on se, joka syntyi Etyk-hengessä täällä. Luotiin uutta Eurooppaa, yhteistä turvallisuuskonseptia Eurooppaan. Tällä hetkellä joudun valitettavasti esittelemään teille ulkoasiainvaliokunnan mietinnön, joka kertoo katastrofaalisesta kriisistä. Euroopan turvallisuus- ja yhteistyöjärjestö on katastrofaalisessa kriisissä. Se on itse asiassa tällä hetkellä voimaton. Tämä koskee erityisesti pysyvää komiteaa eli sitä hallitusten välistä puolta sen vuoksi, että Venäjä on siellä jäsenenä ja Valko-Venäjäkin on siellä jäsenenä. Koskee koko Eurooppaa. Ja se on pelkkää vastakkainasettelua, demagogista riitelystä, ja se ei kykene tekemään käytännössä lainkaan päätöksiä. Niin fundamentaaliset ristiriidat on tuolla Ety-järjestöllä, joka on Helsingin spiritin pohjalta syntynyt, Wienissä päämajaansa pitävä, että se ei ole pystynyt hyväksymään omaa budjettiaan, eikä sille ole vielä puheenjohtajavaltiota määritelty vuodelle 2024. Me olemme kiinni aivan primääreissä perustavissa asioissa, joita se ei ole kyennyt tekemään. Eikä siellä ole kyetty ylintä johtoa nimitämään. Eli järjestö on ajautunut aivan takalukkotilanteeseen johtuen siitä, että se on avoimessa sisäisessä ristiriitaisuudessa.

Pöytäkirjan asiakohta PTK 33/2023 vp

Parlamentaarinen yleiskokous, jonka vuosikertomusta me tässä käsittelemme, on hieman helpommassa asetelmassa, osin sen vuoksi, että Venäjän valtuuskunta ei ole halunnut osallistua sinne tai ole päässyt osallistumaan sinne sanktioiden vuoksi, joita ovat antaneet ne maat, jotka ovat järjestäneet joskus tietyissä tilanteissa parlamentaarisia yleiskokouksia. Mutta senkin tila on jäänyt vähän roikkumaan ilmaan. Siitä tilanteesta se ei kykene toimimaan siinä isossa kehikossa valtavassa kriisissä, jossa Ety-järjestö tällä hetkellä on, kiitos tämän Venäjän aggression, jossa on rikottu sitä Ety-järjestön keskeisintä periaatetta, alueellista koskemattomuutta ja kansallista suvereniteettia. Yksi keskeisimmistä jäsenvaltioista, suurimmista jäsenvaltioista, Venäjä, hyökkää naapurimaahan Ukrainaan. Ja tämä on tehnyt mahdottomaksi kaiken sen työn, minkä pohjalle tämä turva-arkkitehtuuri on luotu, joka on perustunut keskinäiselle yhteiselle turvallisuudelle, jossa turvallisuutta ei haeta toisen kustannuksella. Venäjä ei ainoastaan hae turvallisuutta Ukrainan kustannuksella, vaan pommittaa Ukrainaa, sotii Ukrainassa, ikään kuin omista turvallisuustarpeistaan liikkeelle lähtien. Tässä ei ole mitään tekemistä yhteisen turvallisuuden kanssa tällaisessa ajattelutavassa, ei siis mitään tekemistä. Se on brutaalisti vastakkainen sille. Ja sen takia tietysti tämä Etyjin konseptikin on ihan kriisissä tämän perusilmiön vuoksi.

Arvoisa puhemies! Tämä koskettaa Suomea paljon, ei ainoastaan siinä, että Helsinki spirit on se lähtökohta, millä tätä Ety-järjestelmää on ylläpidetty Euroopassa, vaan se koskettaa myöskin sen vuoksi, että 50 vuotta tulee siitä, kun Ety-konferenssikokous pidettiin täällä Helsingissä, 50 vuotta, ja Suomi on jo hyvissä ajoin varannut itselleen puheenjohtajuuden Etyjissä vuodelle 2025. Me puhumme Helsinki +50 -tavoitteista. Ja nyt me emme tiedä, mitä me niillä tavoitteilla tehdään, kun järjestö ei kykene toimimaan. Meillä ei ole yhteistä eurooppalaista turva-arkkitehtuuria olemassa. Tämä on täydellisesti katastrofaalinen asetelma meille kaikille.

Kunniakasta on Suomen kannalta se, että parlamentaarisen yleiskokouksen puheenjohtajaksi on valittu suomalainen kansanedustaja Pia Kauma. Se on arvokasta meille, että Suomella on vahva rooli ollut kautta aikojen siellä. Useita puheenjohtajia, presidenttejä parlamentaarisessa yleiskokouksessa on ollut meitä suomalaisia aikaisemmassa vaiheessa ja keskeisissä tehtävissä muutenkin siellä. Se on ollut hyvin pitkälle tällainen suomalaisille kuuluva erittäin keskeinen, ja me sillä tavalla koetaan se itsellemme kuuluvaksi, että meidän pääkaupunki on siinä vahvasti läsnä oleva. Ja nyt me olemme tässä tilanteessa, että me emme kykene käytännössä toimimaan.

Tässä on kyllä se, että tietyt osa-alueet Etyjistä toimivat. Se, mikä siellä toimii myöskin parlamentaarisella tasolla hyvin, on vaalitarkkailu. Me kykenemme tarkkailemaan jäsenmaissa vaaleja — huonommin kylläkin näissä muutamissa maissa, enkä rupea niitä nyt tässä yhteydessä enää luettelemaan. Mutta vaalitarkkailuorganisaatio ODIHR toimii, ja sillä on merkitystä. Mutta Etyj-järjestelmän ydin on näissä luottamusta lisäävissä toimissa, asevalvontasopimuksissa ja niiden täytäntöönpanossa, ja tältä puolelta järjestö on käytännössä rojahtanut. Se ei kykene lainkaan toimimaan, tai niistä on vetäydytty. Ne kansainväliset sopimukset, jotka siinä Etyjin taustalla ovat, eivät ole enää voimissaan.

Varsin surullista, arvoisa puhemies, tämän vuosikertomuksen osalta täytyy todeta. Ja nyt me puhutaan järjestöstä, jolla valitettavasti tällaisessa turvallisuuspoliittisessa tilanteessa, jossa Eurooppa juuri nyt on, on vain tämä viesti annettavissa eduskunnalle ulkoasiainvaliokunnan mietintönä, että tässä täytyy nyt odottaa aikoja parempia.

Ensimmäinen varapuhemies Paula Risikko: Kiitoksia. — Ja sitten edustaja Junnila.

Pöytäkirjan asiakohta PTK 33/2023 vp

16.24 **Vilhelm Junnila ps:** Arvoisa puhemies! Kiitoksia esittelystä valiokunnan puheenjohtaja Kiljuselle. Tosiaankin Helsingin henki on kuollut ja kuopattu nykytilanteessa. Se täytyy kuitenkin mainita Ety-järjestön osalta, että kun sen budjettia ei ole hyväksytty ja kun esimerkiksi Viron puheenjohtajuutta ei ole hyväksytty, niin nämä kaikki liittyvät valitettavasti Venäjään. Vuoden 2024 puheenjohtajamaan osalta tämä todennäköisesti ratkeaa nyt lähiviikkoina pidentämällä näitä toimikausia molemmista päistä. Mutta Ety-järjestön haasteet liittyvät oikeastaan siihen, että tässä kokonaisuudessa on pidetty sekä Venäjä että Valko-Venäjä mukana ja ei ole siis potkaistu sieltä ulos, ja se ymmärrettävästi hankaloittaa koko järjestön toimintaa. Mutta toisaalta järjestön toimintalogiikka on ollut myös sellainen, että se pyrkii kaikin keinoin ratkaisemaan konflikteja kaikissa tilanteissa, ja silloin voi tulla tällaisia geopoliittisia tilanteita ja suorastaan kriisejä, missä koko läntinen maailma tällä hetkellä rypee.

Arvoisa puhemies! Täällä mainittiin myös tuossa aiemmassa esittelyssä Vuoristo-Karabah ja Armenian tilanne. Tilannehan on se, että Neuvostoliiton hajoamisen jälkeen silloisten rajalinjausten mukaisesti tuo alue kuuluu kansainvälisoikeudellisesti Azerbaidžanille, vaikka Vuoristo-Karabahissa asuvat asukkaat tässä niin kutsutussa Artsakhin tasavallassa ovat sataprosenttisesti etnisesti armenialaisia. Armenialaisille tämä on tietenkin erittäin vakava paikka. Kaikki muistavat Tsitsernakaberdin muistomerkin Jerevanissa, joka kuvaa armenialaisten kansanmurhaa. Sen ajan tapahtumat ovat erittäin syvästi juurtuneet armenialaiseen yhteiskuntaan. Ja se kaikki, mitä Vuoristo-Karabahissa on tapahtunut, ei ole oikeastaan vaimentanut niitä pelkoja. Eilen illalla noin 13 000 ihmistä oli paennut Vuoristo-Karabahin alueelta Armenian puolelle, aamupäivällä lukema oli jo 28 000, ja nyt viimeisimpien tietojen mukaan ollaan jo 45 000—50 000 ihmisessä. Ilmiselvää pelko näillä ihmisillä on edelleen pelko kansanmurhasta, koska Azerbaidžan ei ole sallinut sinne kansainvälisiä tarkkailumissioita. Tämä kokoluokka on myös hyvä ymmärtää. Esimerkiksi Stepanakertissa, joka on ollut suurin kaupunki Vuoristo-Karabahin alueella, on ollut noin 50 000 asukasta, ja nyt jo sen verran tästä 120 000:sta ilmoitetaan paenneen.

Arvoisa puhemies, siirryn puhujakorokkeelle jatkamaan puhetta. [Puhuja siirtyy puhujakorokkeelle]

Arvoisa puhemies! Tämä Armenian tilanne tietenkin koskettaa meidänkin geopoliittista tilannettamme, eikä vähiten syypää siihenkään ole Venäjä. Esimerkiksi ulkoasiainvaliokunta kuulee ensi viikolla kiertävää Etelä-Kaukasian suurlähettilästäme Kirsti Narista. Sen lisäksi Etyjillä on tulossa syysistunto, joka järjestetään Jerevanissa, siis tässä tilanteessa marraskuussa Jerevanissa. Senkin vuoksi järjestön rooli varmasti tässä korostuu. Ja vaikka Turkilla ja Pašinjanin hallinnollakin on tässä jotakin roolia, niin kyllä nämä erittäin vahvasti kertovat edelleen Venäjän luotettavuudesta näissä kansainvälisissä kentissä. Jos mietitään: Armenialla on ollut CSTO:n puolustussopimus Venäjän kanssa, joka ei ole johtanut minkään näköisiin tekoihin ennen vuotta 2020, jolloin sovittiin tämä väliaikainen rauhantila. Silloin Venäjä lupautui suojelemaan Karabahissa eläviä armenialaisia sekä pitämään Laçinin käytävän auki, jotta armenialaisilla on vapaa kulku esimerkiksi Jerevanista Gorisin kautta Stepanakertiin. Kuten tiedämme, kymmenen kuukautta ollaan oltu siinä tilassa, että tuo käytävä on ollut suljettu. Edes ruokaa, juomaa, mitään ei ole voitu sinne kuljettaa — kymmenen kuukautta, aivan järkyttävä humanitaarinen kriisi ollut alueella. Se kertoo Venäjän luotettavuudesta tässä tilanteessa, että nyt kun Azerbaidžan jälleen osoitti aggressiotaan ja otti tuon alueen haltuunsa, niin vasta sitten myöhemmässä vaiheessa venäläiset niin kutsutut rauhanturvaajat ovat ryhtyneet aktivoitumaan. Mutta haluan tuoda tä-

Pöytäkirjan asiakohta PTK 33/2023 vp

män sen vuoksi esiin, että pitää ymmärtää myös Armenian Sjunik'in alue, joka asettuu tähän Nahitševanin ja Azerbaidžanin muun alueen väliin — se on edelleen Azerbaidžanin kohteena. Siitä kertovat esimerkiksi heidän uutisensa, joissa he ovat alkaneet käyttää siitä turkinkielistä nimeä, vaikka Iran sitten itsessään vastustaa tätä, koska he haluaisivat pitää tämän raja-alueen Armenian kanssa myös kaupallisista syistä.

Arvoisa puhemies! Armenian ystävyysryhmä myös jatkaa eduskunnassa toimintaansa. Järjestäytymiskokous on 10. lokakuuta, siihen saatte kutsun lähiaikoina.

Ja lopuksi todettakoon vielä, että Etyjin valtuuskunta osallistuu myös Puolan parlamenttivaalien tarkkailuun lokakuun puolivälissä.

Ja nyt tässä vaiheessa Armenian osalta olisi erittäin tärkeää puuttua tähän Saksan tekemään aloitteeseen, jotta saataisiin kansainväliset tarkkailumissiot tuolle alueelle, jotta saadaan sitä pelkotilaa Karabahin armenialaisten puolesta liennyttyä ja oikeasti huolehditua siitä, että siellä ei tapahdu ihmisoikeusrikkomuksia. Kaikkien etuhan olisi se, että ihmiset voisivat pysyä kotonaan. — Kiitos.

Ensimmäinen varapuhemies Paula Risikko: Kiitoksia. — Edustaja Kokko.

16.31 **Jani Kokko sd:** Arvoisa puhemies! Voin täysin yhtyä valiokunnan puheenjohtaja Kiljusen näkemyksiin Etyjin roolin heikentymisestä Venäjän aggressiivisen hyökkäyssodan aikana. Oikeastaan ne Helsingin päätösasiakirjan periaatteet, mitkä ehkä käynnistivät sen kehityksen, joka sitten lopulta johti Itä-Euroopan vapautumiseen ja kansalaisyhteiskuntien vahvistumiseen myös Neuvostoliiton alueella, on kyllä totaalisesti hylätty — myös periaatteet voimankäytöstä pidättäytymisestä ja konfliktien rauhanomaisesta ratkaisemisesta. Oikeastaan kuvaavaa on se, että tässä tilanteessa neuvotteleminen, niin ylevä periaate kuin se diplomatiassa onkin, tuntuu olevan tässä konfliktissa mahdotonta, jos osapuolten näkemykset tilanteesta eroavat täysin.

Venäjähän yrittää tuhoamissodalla Ukrainassa oikeastaan hävittää ukrainalaisen kulttuurin, kieltää Ukrainan ja ukrainalaisten valtiollisen olemassaolon. Miten tällaisessa tilanteessa pystyy oikeastaan käymään neuvotteluita, jotka olisivat rakentavia ja katsoisivat tulevaisuutta kohti? Oikeastaan ainoa tie kestävään rauhaan ja oikeastaan niiden Helsingin päätösasiakirjan periaatteiden palauttamiseen kulkee sen kautta, että Ukraina voittaa sodan ja työntää Venäjän federaation miehitysarmeijan pois Ukrainan kansainvälisesti tunnustettujen rajojen sisäpuolelta Krim mukaan lukien.

Valiokunnan puheenjohtaja nosti esille edustaja Kauman roolin Etyjin varapuheenjohtajistossa. Itse nostaisin esille hänen toimimisensa Keski-Aasian erityisedustajana. Siellä on ehkä nykyisessä turvallisuuspoliittisessa tilanteessa auennut uudenlaisia mahdollisuuksia — vähän viitaten äskeisen puhujan nostoon muun muassa tästä kollektiivisen turvallisuusjärjestelmän heikkoudesta, joka on näkynyt nyt myös Vuoristo-Karabahin konfliktissa. Oikeastaan Kazakstan ja monet muut Keski-Aasian tasavallat ovat tehneet jo pesäeroa Moskovan näkökulmiin liittyen muun muassa Ukrainassa käytävään sotaan. Ehkä positiivisena merkinä oli YK:n yleiskokouksessa Yhdysvaltain presidentin ja viiden Keski-Aasian entisen neuvostotasavallan yhteinen tapaaminen ja keskusteluyhteys ottaen vielä huomioon sen, että Venäjän heikentyminen alueella on nähtävästi alkanut saada Kiinan entisestään kiinnostumaan vaikutusvaltansa lisäämisestä. Se, kuinka hyvin Suomi, Etyj ja läntinen eurooppalainen yhteisö pystyvät olemaan tässä prosessissa mukana, on nähdäkseni myös Euroopan turvallisuudelle etu.

Pöytäkirjan asiakohta PTK 33/2023 vp

Oikeastaan siitä Etyjin roolin vahvistamisesta: Kuultiin, miten ehkä tämä päätöksentekokyky on heikentynyt johtuen siitä, että Venäjä on edelleen tiiviisti mukana, toisin kuin Euroopan neuvostossa. Ehkä se suurin arvo, minkä Etyj voi tuoda, on nimenomaan vaalitarkkailujen kautta ja myös siinä, että siellä ovat vahvasti mukana myös läntiset maat tarkkailujen kohteina, kuten vaikka nyt toimintakertomuksessa nähdään, että Suomen valtuuskunta osallistui aktiivisesti Yhdysvaltain välivaalien tarkkailuoperaatioon, minkä Etyj järjesti yhdessä muiden organisaatioiden kanssa. Oikeastaan tämä on se keskeisin keino, mihin nimenomaisesti sekä Etyjin että toisaalta myös Euroopan neuvoston tulee suunnata resursseja, että saadaan oikeasti sitä demokratiaa juurrutettua. Niin kuin äskeisessä puheessa kuultiin, demokratia on pitkä prosessi eikä se synny tyhjiössä, vaan sitä täytyy vaalia, ja siinä mielessä näiden vaalitarkkailumission merkitystä ei pidä väheksyä, koskivat ne sitten presidentinvaaleja, parlamenttivaaleja tai alue- ja paikallisvaaleja, joita Euroopan neuvoston aluekongressi hoitaa. Toivottavasti myös mahdollisimman moni suomalainen parlamentaarikko antaa niihin oman panoksensa ja osallistuu niihin aktiivisesti tällä vaalikaudella. — Kiitokset.

Ensimmäinen varapuhemies Paula Risikko: Kiitoksia. — Edustaja Kiljunen.

16.35 Kimmo Kiljunen sd: Arvoisa puhemies! Haluaisin hieman jatkaa näistä puheenvuoroista — kiitos, edustaja Kokko ja edustaja Junnila, hyvistä ja täydentävistä puheenvuoroista mitä suurimmassa määrin. Edustaja Junnila nosti esille sen, että Etyjin puheenjohtajuuskiistaan olisi löytymässä ratkaisu, niin että ennen kuin vuosi 2023 päättyy, saataisiin puheenjohtaja Etyjille vuodeksi 2024. Kuten todettiin, Suomi on sitten 2025 puheenjohtajana, ja yksi nahkapäätöshän tässä on ollut juuri se, minkä edustaja Junnila sanoi, että nykyinen puheenjohtaja jatkaisi esimerkiksi ensi vuoden puoliväliin ja sitten Suomi aloitaisi sen puheenjohtajuutensa jo etuajassa, mikä vain loisi kovemman paineen tietysti Suomen suuntaan — joka sinänsä otetaan kyllä vastaan, kyllä meidän suomalaiset hartiat sen kestävätkin ottaa, mutta kun agenda on vähän ilmassa, niin on hieman hankaluutta.

Täällähän oli keskustelun alla se kysymys, että kun Venäjä erotettiin Euroopan neuvostosta, niin onhan pohdittu myöskin Venäjän roolia YK:ssa ja Venäjän roolia myöskin Etyj-järjestössä, pitäisikö Venäjä niistä erottaa. Se erohan näissä järjestöissä on, että kun YK:n tehtävänä on vastata kansainvälisestä turvallisuudesta — se on sen ykköstehtävä, se on sen turvallisuusneuvoston tasolle määritelty tehtävä — ja Etyjin tehtävä on taas vuorostaan luoda eurooppalaista turva-arkkitehtuuria ja luoda ne yhteiset pelisäännöt Euroopan tasolla, niin siinä on eri kulma kuin Euroopan neuvostolla, joka on ihmisoikeusjärjestö. Euroopan neuvosto on arvojärjestö, primäärisesti arvojärjestö, ja sen takia Venäjän erottaminen oli täysin väistämätön lopputulema näistä ihmisoikeusrikoksista, mihin Venäjä on nyt syyllistynyt. Eikä ainoastaan ihmisoikeusrikoksista vaan tietysti myöskin sotarikoksista. Eli tämä on suoraan siitä seurannainen.

Sen sijaan näistä turvallisuusjärjestöistä erottaminen: Siellä ei ole pykälää olemassa, kuinka tämä erottaminen tehtäisiin. Se on juridisesti vähän ongelma, kun ei ole sellaista pykälää olemassa, mihin se erottaminen voisi perustua. Ja pelkkä poliittinen tahto on vaikea löytää osittain sen vuoksi, että jokainen kuitenkin pohtii, että viime kädessä monenkeskinen turvayhteisö on se, jonka pitäisi luoda ne yhteiset pelisäännöt, joilla kaikki yhdessä siten aikanaan tullaan toimimaan. Nyt niitä joku rikkoo brutaalisti, mutta se, kuinka löydetään se yhteisymmärrys, on väline diplomatialle, löytää se keskusteluyhteys ja löytää se ta-

Pöytäkirjan asiakohta PTK 33/2023 vp

pa, miten tätä ratkotaan muuten kuin voimapolitiikalla. Tämä on nyt se iso kysymys, ja sen takia tässä ei ole ihan niin helppoa.

Edustaja Junnila on Armenian ystävyysryhmän puheenjohtajana täällä eduskunnassa, ja itse kun olen Armenia-raportööri tuolla Euroopan neuvostossa, niin muutaman sanan sanoin tästä karmeasta tilanteesta, josta liian vähän Suomessa puhutaan, mikä on käynnissä tällä hetkellä Nagorno-Karabahin osalta:

Nyt yksi röyhkeys, ihmisoikeusrikoksia, joita tässä nyt on potentiaalisesti ilmassa ja myöskin tehty, jää nyt Ukrainan sodan varjoon. On selvää, että meidän pitää puhua Ukrainasta, en yhtään sitä vähättele, mutta sen siivekkeellä, sen taustalla ja varjossa tehdään Euroopassa muita rikoksia.

Itse olen käynyt siinä Laçının corridorilla. Olen käynyt näkemässä sen kulkuväylän, mikä potentiaalisesti on sieltä enklavialueelta, mikä Vuoristo-Karabahin seutu on Azerbaidžanin sisällä, armenialaisalue, ja se on aidosti kiinni. Se on aidosti kiinni, ja siinä on aidosti ollut se tehtävä venäläisillä — täällä käytetään tätä termiä — niin sanotuilla rauhanturvaajilla pitää se kulkutie auki, niin että Armeniasta olisi yhteys sinne Vuoristo-Karabahiin ja armenialaisväestö voisi olla keskenään tekemisissä sillä alueella, ja se on suljettu venäläisten toimesta. Toinen tehtävä venäläisillä oli suojata Nagorno-Karabahissa asuvan armenialaisväestön turvallisuus, vaikka se alue kansainvälisoikeudellisesti kuuluu Azerbaidžaniin. Rauhanturvaajat eivät ole suojanneet heidän turvallisuuttaan siellä Nagorno-Karabahin alueella, mutta se, mitä rauhanturvaajat tällä hetkellä tekevät, on että he avittavat tätä evakuoitiprosessia. He osallistuvat siihen aktiivisesti, ja, arvoisa puhemies, se on Azerbaidžanin tavoite. Azerbaidžanin aito tavoite myöskin niillä pommituksilla, mitä he ovat tehneet, on tyhjentää se alue armenialaisväestöstä ja ottaa se sitä kautta hallintaan, tuhota koko se armenialainen historia sieltä historiallisine muistomerkkeineen, kulttuurirakennuksineen kaikkineen. [Vilhelm Junnilan välihuuto] — Tässä voidaan käyttää erilaisia vertauksia historiasta, miten näitä puhdistuksia tehdään. — Etninen puhdistus on ihan siinä lähellä, ja ymmärrän, että väestö lähtee sieltä, evakuoituu, pakenee, pakenee ja pakenee, kun heillä ei ole suojaa.

Tässä on toinen ulottuvuus, arvoisa puhemies, haluaisin sen vielä sanoa, joka tässä täytyy nähdä, ihan aidosti nähdä: se on Armenian asema itsessään ja koko Kaukasuksen asema itsessään, ja siinä on Venäjällä iso rooli. Me tiedämme, että Georgian johto on tällä hetkellä eri mieltä kuin väestö, ja siinä on epäselvyyttä, miten Georgia suhtautuu näihin Venäjänkin rikoksiin, mitä Venäjä tekee Ukrainassa. Vielä suurempi ongelma on Armenia sinänsä: Pašinjan on siellä pääministerinä, ja Pašinjanin hallinto on demokratisoinut yhteiskuntaa aidosti. Muun muassa Kollektiivinen turvajärjestö, siis jota Venäjä johtaa, ei ole pystynyt sotaharjoituksiaan pitämään enää Armeniassa, kuten tähän saakka. Selkeästi on nähtävissä se, että tämän muutoksen, mitä nyt Nagorno-Karabahissa tapahtuu, yksi jälkiseurauksia tulee olemaan — tulette näkemään — hallituksen vaihdos Armeniassa. Jerevanissa on tällä hetkellä isoja mielenosoituksia, jotka selvästi myöskin ovat ulkoa organisoituja, me pystytään se näkemään. Niiden tavoitteena on vaihtaa Pašinjanin hallinto siellä toisentyypiseen hallintoon, ja siinä mielessä koko Kaukasuksen geopolitiittinen konteksti on nyt muuttumassa, aidosti muuttumassa, ja me emme näe sitä, kun me kiinnitämme huomiota tällä hetkellä Ukrainaan.

Ensimmäinen varapuhemies Paula Risikko: Kiitoksia. — Vielä edustaja Junnila.

Pöytäkirjan asiakohta PTK 33/2023 vp

16.42 **Vilhelm Junnila ps:** Arvoisa puhemies! Jatkan tuosta, mihin valiokunnan puheenjohtaja jäi.

Se todellakin pitää paikkansa, että pitkin Armeniaa, mutta erityisesti Jerevanissa on tällä hetkellä mielenosoituksia pääministeri Pašinjanin vastaan. Hänen asemansa on merkittävästi heikentynyt tässä tilanteessa. Mutta tämä on toisaalta ollut Venäjän tavoitteena, eli suuri osa näistä agitoinneista, mitkä kohdistuvat maan hallitusta vastaan, on tavalla tai toisella sidoksissa Venäjään ja sen toimintaan. Senkin vuoksi on hyvin tärkeää, että tämän asia saa myös lännessä enemmän painoarvoa ja näkyvyyttä.

Täytyy kuitenkin muistaa, että vaikka siellä tulisi jonkinasteinen hallitusvaihdos, se ei välttämättä tarkoita, että ihmiset haluaisivat tarttua siihen vaihtoehtoon, mitä venäläismieliset siellä tarjoavat. Pašinjanin ei ole monellekaan ollut, ei edes vuoden 2021 parlamenttivaaleissa, missä itsekkin olin Sjunik'issa tarkkailemassa, ykkösvaihtoehto. Mutta kun ei oikeastaan ole ollut muita vaihtoehtoja niin sanotusti tältä länsimieliseltä ja armenialaisten nationalistiselta puolelta, niin se on myös tarkoittanut sitä, että enemmän tai vähemmän ihmiset ovat silloin toimineet vastoin sitä asetelmaa, mitä Venäjä ja muutamat muut maat ovat sinne yrittäneet asettaa. Voi hyvin olla mahdollista, että tämä ei johda kuitenkaan sellaiseen geopoliittiseen katastrofiin tässä tilanteessa, vaikka Pašinjan joutuisi siitä väistymään, että sinne silloin tulisi mikään niin sanotusti Putinin nukkejohtaja siihen asemaan. En näe sitä tässä tilanteessa vielä mahdollisena.

Se täytyy muistaa, että Pašinjan teki aika kovia ratkaisuja. Armenia ei lähettänyt omaa armeijaansa tukemaan Artsakhin tasavaltaan eli Vuoristo-Karabahiin, ja siinä oli tieteenkin laskelmoitu se, että sillä yhteiskunnalla ei ollut siihen yksinkertaisesti varaa. Käytännössä heillä ei olisi ollut mahdollisuutta vastustaa Azerbaidžanin armeijaa siinä tilanteessa. Se olisi voinut olla Armenialle jopa kohtalonkysymys, jos he olisivat silloin asettuneet sotaan. Toisaalta tämä vahvistaa sitten Armenian muuta yhteiskuntaa, koska heillä on kuitenkin toimiva armeija ja yhteiskuntajärjestys edelleen olemassa.

Kyllä tässä toiveita on rauhanomaisesta ratkaisusta, mutta se edellyttää myös länsimailta arvoyhteisöltä paljon suurempaa roolia. Se edellyttää suurempaa roolia niin Yhdysvalloilta, Saksalta kuin erityisesti Ranskalta, jossa on hyvin suuri armenialainen diaspora, ja heillä on perinteisesti ollut erittäin vaikutusvaltaiset välit Armenian tilanteeseen. Hyvin vaikea tätä on tässä tilanteessa ennustaa, mutta kannattaa ehdottomasti seurata, mitä Armeniassa tapahtuu.

Keskustelu päättyi.

Eduskunta hyväksyi valiokunnan ehdotuksen kannanotoksi kertomuksen K 13/2023 vp johdosta. Asian käsittely päättyi.